

CZU: 94=135.1(478)

MOLDOVENISMUL ACTUAL: „REALIZĂRI” ȘI „PERSPECTIVE” (I)**Ion EREMIA***Universitatea de Stat din Moldova*

Esența moldovenismului actual constă în recunoașterea existenței unui „popor moldovenesc”, deosebit de poporul român și a unei „limbi moldovenești”, diferită de limba română, acordarea limbii ruse a statutului de limbă de stat. Moldoveniștii se declară apărători fideli ai statalității moldovenești, care trebuie să se orienteze spre Uniunea Euro-Asiatică, nu spre Uniunea Europeană. Evident, sub nicio condiție nu acceptă disciplina *Istoria Românilor*, permanent solicită înlăturarea ei din planurile de studii și introducerea disciplinei *Istoria Moldovei* în scopul de a educa „patrioți ai Moldovei”. Sintezele moldoveniste apărute în ultimile două decenii la Chișinău, Moscova și Odesa caută să „demonstreze” „originalitatea moldovenilor” chiar de la formarea lor, în secolele XIII-XIV, poate chiar și mai înainte, în Maramureș (Transilvania), la est de Carpați, sau poate în altă parte. Sursele documentare sunt falsificate, se insistă că termenul *voloh* ar desemna o entitate etnică existentă la est de Carpați deosebită de comunitatea etnică desemnată cu termenul *valah*, care locuia în spațiul dintre Dunăre și Carpați.

Cuvinte-cheie: *moldovenism, românism, „popor moldovenesc”, „limba moldovenească”, limba română, valah, voloh.*

THE CURRENT MOLDOVENISM: “ACHIEVEMENTS” AND “PERSPECTIVES” (I)

The essence of current Moldovenism is the recognition of existence of “Moldovan people”, different from the Romanian people, and of “Moldovan language”, different from Romanian language, giving the Russian language the status of a State language. Moldovenists declare themselves loyal defenders of the Moldovan statehood, which must turn to the Euro-Asian Union, not to the European Union. Obviously, under no circumstances they do not accept the discipline of the History of Romanians, permanently requesting its removal from the study plans and the introduction of the discipline “History of Moldova” in order to educate the “patriots of Moldova”. The Moldovenists syntheses that emerged in Chisinau, Moscow and Odessa in the last two decades seek to “demonstrate” the “originality of the Moldovan people”, from their formation in the 13th-14th centuries, perhaps even earlier, in Maramures (Transylvania), to the east of the Carpathians, or perhaps elsewhere. The documentary sources are falsified, they insist that the term *voloh* would designate a different ethnic entity existent to the East of the Carpathians, from the ethnic community designated by the term *valah*, living in the space between the Danube and the Carpathians.

Keywords: *Moldovenism, Romanianism, “Moldovan people”, “Moldovan language”, Romanian language, Valah, Voloh.*

Introducere

Moldovenismul actual întrunește o parte a fostei intelectualități sovietice, care la sfârșitul anilor 80 – începutul anilor 90 ai secolului trecut s-a manifestat activ prin: propagandă și acțiuni intense pentru menținerea URSS; neacceptarea Declarației de suveranitate a RSSM; neacceptarea ideii de a declara în RSSM limba română („moldovenească”) limbă de stat; neacceptarea grafiei latine; neacceptarea adoptării Declarației de independență a Republicii Moldova. Toți aceștia, în scurt timp după proclamarea independenței Republicii Moldova (27 august 1991) și destrămarea URSS (8 decembrie 1991), au făcut coadă la ghișeu la așa-numitului moldovenism, supranumit, pe bună dreptate, primitiv, și, în mod surprinzător, s-au declarat aprigi apărători ai:

- „*limbii moldovenești*”, care, declară ei, este alta decât *limba română* (unul dintre ei, Vasile Stati, a alcătuit chiar și un *Dicționar moldo-român*), dar cu menținerea cerinței ca și limba rusă să fie declarată limbă de stat;
- *poporului moldovenesc*, care, susțin ei, este altul decât *poporul român*, *originalitatea* moldovenilor s-ar datoră, în primul rând, elementelor slave de răsărit;
- *statalității moldovenești*, uitând că la sfârșitul anilor 80 – începutul anilor 90 au luptat împotriva independenței Republicii Moldova, dar cu cererea categorică ca statul Republica Moldova să se orienteze spre Rusia și Uniunea Euro-Asiatică, nu spre România și Uniunea Europeană.

Aceasta este esența moldovenismului actual și nici pe departe dragostea față de Moldova, moldoveni, cultura moldovenească etc., cum declară adepții acestui curent.

Care sunt acuzațiile aduse de moldoveniști?

Evident, pentru argumentarea acestor idei este nevoie de un șir de acuzații la adresa „românizatorilor”, în șirul cărora intră toți acei care nu împărtășesc aberațiile moldoveniștilor. Aceștia, conform moldoveniștilor, supun unor presiuni fără precedent conștiința etnică a moldovenilor, spunându-li-se că ei nu au istorie, limbă și cultură, neagă existența conștiinței naționale moldovenești și a originalității etnoculturale moldovenești. Instituțiile Academiei de Științe, instituțiile de învățământ superior, redacțiile majorității ziarelor și revistelor din Chișinău sunt controlate de românizatori.

De asemenea, adeptilor „românismului” li se incriminează că au răspândit retrospectiv etnonimul „români” asupra tuturor etnosurilor romanice de răsărit: *moldoveni*, *valahi* (*munteni*), *aromâni* (*cuțo-vlahi*), *megleniți*, *istrioiți*, *dalmatini*. Ca să vezi: un etnos romanic de răsărit, cum ar fi românii, în conceptul moldoveniștilor, nici nu există. De unde s-a luat atunci acest etnonim? Cu atât mai mult că această răspândire retrospectivă a etnonimului *români* asupra moldovenilor, aromânilor (*cuțo-vlahilor*), megleniților, istrioiților, dalmatinilor, după cum se va arăta în continuare, era făcută deja și de istoricii care au activat în secolul al XIX-lea în Imperiul Rus. Oare chiar și ei erau adepți ai „românismului”?

„Româniștii” sunt acuzați de faptul că nu iau în considerare cele două mituri referitoare la formarea popoarelor: mitul despre Dragoș referitor la formarea moldovenilor și mitul despre Negru vodă – despre formarea muntenilor, fiindcă ele, chipurile, nu corespund tezei despre unitatea tuturor „românilor”. Interesant, cum au citit moldoveniștii miturile respective, fiindcă, în realitate, ele nu prezintă procesul de formare a două popoare diferite, moldoveni și munteni, ci, în formă mitologică, procesul de constituire a celor două state românești extracarpatice, Țara Românească și Moldova.

În scopul consolidării politice a românilor, afirmă moldoveniștii, formării la ei a sindromului „cetății asediate”, popoarele vecine sunt prezentate ca dușmani de secole, care pe parcursul întregii istorii a românilor au complotat neobosit împotriva „neamului românesc”. Dar se uită că ei merg exact pe aceeași cale. Chiar și balada *Miorița* este utilizată pentru formularea unor concluzii hazardate: „reprezentanții unor neamuri dușmane au omorât pe baciul moldovan”; „complotul urzit de vrăjmașii străini” [1, p.80]. Sunt menționate și intervențiile „Ungariei și Poloniei, amenințări permanente de năvălire a turcilor și valahilor” [1, p.141], tătarii atacă Moldova în anii 1439-1440, „ard orașele Vaslui și Bârlad și se retrag nepedepsiți” [1, p.142]. Nu sunt trecute cu vederea nici „condițiile dominației otomane” [1, p.144] și nu se neagă oprimarea din partea „cotropitorilor turci” [1, p.144]. Exemplele ar putea fi continuate ...

Ei bine, admitem, teoretic, că istoricii „românizatori” vor modifica și vor scrie că, pe parcursul secolelor, cei mai buni prieteni ai românilor până la constituirea statelor medievale au fost slavii, ungurii, pecenejii, uzii, cumanii și tătarii. După constituirea statelor medievale prieteni de cătaramă continuă să fie Ungaria, căreia i se alătură Polonia, iar din secolul al XVII-lea Rusia. Desigur, din rândul „prietenilor devotați” ai țărilor române nu-i putem exclude pe tătarii și pe otomani. Va fi obiectivă o asemenea prezentare a istoriei românilor? Pentru comparație, putem afirma că și, spre exemplu, istoricii din Rusia scriu că nomazii din sec. IX-XII, tătarii din sec XIII, suedezii din secolul XIII și ulterior, polonezii, tătarii din Crimeea, Imperiul Otoman au fost dușmani de secole ai Rusiei, care a luptat permanent pentru *unificarea pământurilor rusești*. Dar, după cum prezintă lucrurile faimosul diletant¹ V.Stati, dușmanii de secole ai moldovenilor sunt ... muntenii !!! Să nu uităm și de faptul că ideea agresivă despre Moldova Mare aparține tot moldoveniștilor ...

Metoda tradițională în procesul de argumentare a românismului, scriu moldoveniștii, este expunerea paralelă a evenimentelor care au avut loc în Moldova, Valahia și în Transilvania. Însă, moldoveniștii neglijează faptul bine cunoscut că prezentarea paralelă a istoriei Moldovei și a istoriei Țării Românești a fost realizată de cronicarii din Țara Moldovei încă la începutul secolului al XVIII-lea (Axinte Uricarul) [2].

Românismul, în conceptul moldoveniștilor, este o deviere de la tradiția conștiinței europene, predispusă la expertiză, chemată să identifice adevărul obiectiv. Teoretic, afirmă ei, românismul e posibil să nu fie cea mai radicală doctrină etnopolitică din Europa. Dar, formulată în Transilvania, în zona contradicțiilor interetnice și religioase acute, inițial ea a servit ca o delimitare interetnică. Fiind chemat să justifice prioritatea grupului etnic muntean în statul unic, românismul nu a prevăzut și respectul pentru identitatea culturală a moldove-

¹ Am observat că Stati nu percepe sensul termenului *diletant*, de aceea am considerat necesar să-i amintesc că, conform DEX-ului: „DILETANT – persoană care manifestă preocupări într-un domeniu al artei, al științei sau al tehnicii fără a avea pregătirea profesională corespunzătoare; amator; (peiorativ) persoană superficială care nu adâncește problemele specialității sale sau care nu are pregătirea științifică necesară pentru a le adânci”.

nilor. Deoarece drept general românești au fost prezentate modelele culturale munteano-oltene, moldovenii au fost puși în situația de imitatori, condamnați pentru totdeauna să rămână în situația de a ajunge din urmă. Prin urmare, de la bun început, românismul a presupus un conflict cu moldovenismul. În Moldova dintre Prut și Carpați, continuă ideea moldovenistă, deja la sfârșitul secolului al XIX-lea a fost suprimată rezistența cultural-națională a moldovenilor. Evident, afirmațiile respective nu au nimic cu realitatea istorică, dar ultima afirmație poate să-i surprindă neplăcut chiar și pe autorii care se publică pe site-ul moldovenii.md. Unul dintre ei scrie: „La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în România, principalele direcții în literatură și cultură au avut aproape întotdeauna punctul de plecare Moldova sau moldovenii. Astfel, istoria politică și socială, istoria limbii și literaturii este în mare parte dezvoltată de moldoveni, printre care: M.Kogălniceanu, B.P. Hașdeu, A.D. Xenopol, A.Onciul, N.Iorga, R.Rosetti, A.Filipide, N.Densușianu și alții. Moldova a dat României cei mai buni istorici, scriitori, muzicieni și artiști” [3]. În acest caz, este legitimă întrebarea: despre ce fel de „modele culturale munteano-oltene” poate fi vorba?

Moldoveniștii și Istoria Românilor

Disciplina *Istoria Românilor* le stă ca un os în gât moldoveniștilor. Autoritățile statului suveran Republica Moldova sunt învinuite că nu permit tinerei generații de cetățeni să cunoască istoria statului său – *Istoria Moldovei*, că se străduie să facă Republica Moldova parte a altei țări. Moldoveniștii propagă ideea că disciplina *Istoria Românilor* este o diversie împotriva statului Republica Moldova, este antistatală, antimoldovenească, antieuropeană, încalcă legislativa statalității moldovenești, pune baza ideologică în educarea pro-românească a tineretului, educă spiritul românismului și distruge bazele identității naționale moldovenești, încalcă drepturile naționale și mentalitatea popoarelor, este pătrunsă de ideea construcției „României Mari” pe contul altor popoare, nu contribuie la consolidarea suveranității naționale a Republicii Moldova în Găgăuzia, în stânga Nistrului și în alte regiuni ale țării, ignoră componența polietică a „spațiului românesc” în trecut și în prezent. Desigur, un mare „exeget” în domeniul istoriei este și ex-președintele V.Voronin. Într-un interviu acordat pe 27 august 2017 și prezentat la TV el vine cu niște afirmații șocante: moldovenii au apărut înaintea românilor, iar predarea *Istoriei Românilor* este o crimă.

Ce vor moldoveniștii?

Evident, postându-se în rolul de unici apărători ai statalității Republicii Moldova, ei au și propuneri cum de salvat țara. Propunerile nici pe departe nu au un caracter democratic, european, așa cum pretind ei, ci sunt inspirate din arsenalul fostului sistem ideologic sovietic, cu o tentă represivă pronunțată. În anul 2009 moldoveniștii erau convinși că „sistemul de învățământ în orice țară este politizat” și că același lucru trebuie să fie și în Moldova: „Sarcina statului este întotdeauna de a avea un control asupra acestui domeniu, asupra conținuturilor și sistemului de valori ideologice cu care operează sfera învățământului”. Drept rezultat, se recomandă să fie eliminate „din conținuturile disciplinelor școlare ideologia românismului”, iar Ministerul Educației și Tineretului să fie completat „cu cadre competente și cu viziuni patriotice”. Și, desigur, să înceteze „propaganda anticomunistă a opoziției”. Politica de cadre în sistemul educațional trebuie corectată în direcția controlului „foarte strict al promovării cadrelor în sistemul educațional”, „atestării cadrelor didactice cu participarea activă a structurilor Guvernului, responsabile de domenii”, corectării conținuturilor la disciplinele de studiu și eliminării ideologiei „românismului”, educării unei noi generații de „patrioți ai Moldovei”, a unei atitudini deosebite față de „pregătirea cadrelor de pedagogi, îndeosebi la disciplinele ideologice ...”. Ce fel de ideologie trebuiau să implementeze aceste cadre, este limpede. Toate acestea se încadrează în fraza nevinovată care s-ar referi la „problemele echității sociale, democrației, libertății”, care urmau să fie propagate în „emisiuni culte și variate pentru tineret” [4]. La 25 august 2011 moldoveniștii cereau interzicerea predării *Istoriei Românilor*, pregătirea cursului de Istorie a Moldovei și introducerea lui în sistemul de învățământ ca parte componentă a cursului Istorie; propagarea concepției națiunii politice moldovenești. „Noi, populația Moldovei, indiferent de identitatea etnică, suntem moldoveni, cetățeni moldoveni, națiune moldovenească” [5]. Dar, este absolut evident că o asemenea *națiune politică moldovenească* nu poate exista, fiindcă odată ce termenului *moldovenească* i se atribuie o conotație etnică, celelalte națiuni conlocuitoare nu vor accepta această situație. Dacă termenului *moldovean* nu i se va atribui o conotație etnică, ci doar statală, atunci națiunile conlocuitoare nu au niciun motiv să refuze să se considere moldoveni, adică locuitori ai statului Republica Moldova. Ei ar fi moldoveni, în sensul apartenenței la stat, după cum, spre exemplu, toți locuitorii Orheiului sunt și (important) *se recunosc orheiieni*, indiferent de apartenența etnică (român, rus, ucrainean, evreu, bulgar,

găgăuz etc.), *orheian* neavând nicio legătură cu etnicitatea. Din aceste considerente, este greu de admis că națiunile conlocuitoare din Republica Moldova se vor recunoaște *națiune politică moldovenească*.

Sinteze moldoveniste

Printre cei mai aprigi adepți ai moldovenismului se numără și Petru Șornikov, unul dintre foștii lideri al mișcării „Unitate - Edinstvo”, alcătuită în majoritate din reprezentanții minorităților etnice, și, ca vorbitori de limbă rusă, încă de la sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut s-au pronunțat vehement împotriva tendințelor de diminuare a rolului limbii ruse și s-au declarat apărători ai identității naționale moldovenești, ai etnonimului „moldoveni” și ai glotonimului „limba moldovenească”. În anul 2007 acesta publică la Tiraspol o „monografie”, calificată de istoricul rus Oleg Grom ca având un stil pseudoștiințific și fiind doar o imitare a cercetării științifice. O.Grom și-a intitulat foarte sugestiv articolul său: *Despre „originalitatea moldovenească” sau despre aceea cum nu trebuie de scris istoria* [6]. În acest context, o doctorandă din Petersburg, Rodica Butucel, într-un articol publicat în anul 2013, referindu-se la „monografia” lui Șornikov și la sinteza «Молдаване» (la ultima mă voi referi mai jos), afirma că autorii acestora „argumentează specificul istoric, etnic și lingvistic al moldovenilor” [7]. În anul 2014 a fost publicat un alt articol semnat de R.Butucel, în care se afirmă că printre ultimele elaborări în acest domeniu sunt monografia lui Șornikov, lucrarea lui Stati [8] și monografia colectivă «Молдаване». „Autorii acestor lucrări, aprecia R.Butucel, argumentează convingător specificul istoric, etnic și lingvistic al moldovenilor” [9]. Așadar, conform opiniei lui R.Butucel exprimate în 2013, autorii lucrărilor indicate pur și simplu argumentau „specificul istoric, etnic și lingvistic al moldovenilor”, iar, conform opiniei aceluiași autor din 2014, ei argumentau „convingător specificul istoric, etnic și lingvistic al moldovenilor”.

Șornikov se prezintă adept al moldovenismului și varsă lacrimi de crocodil după „statalitatea moldovenească pierdută în 1859”. Scriind că identitatea moldovenească a jucat un rol important în proclamarea independenței Moldovei în anul 1991 [10, p.5], Șornikov uită că atunci, în anul 1991, dânsul nu a votat pentru independența Republicii Moldova. Esența identității lui Șornikov a fost expusă chiar de el în luna martie 2011, când fals afirma că la referendumul din 17 martie 1991 poporul Moldovei s-a pronunțat pentru menținerea URSS și a republicii lor în componența ei, iar însuși faptul că a avut loc plebiscitul respectiv a încetinit dezvoltarea în republică a tendințelor antiunionale și separatiste [11]. Iată aceasta este esența identității moldovenești a lui Șornikov. Realitatea este însă cu totul alta. La 1 martie 1991 a fost adoptată hotărârea Guvernului RSSM, care prevedea: „Ținând seama de cele expuse mai sus, în scopul asigurării executării efective a Hotărârii Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova din 20 februarie 1991, în conformitate cu articolele 74 și 105 din Constituția (Legea Fundamentală) a R.S.S. Moldova, Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova

h o t ă r ă ș t e :

1. Orice acțiune a organelor puterii de stat și ale administrației de stat, a persoanelor oficiale, a partidelor politice, a altor asociații și mișcări obștești ale cetățenilor în R.S.S. Moldova îndreptată spre organizarea și efectuarea sub orice formă la 17 martie 1991 a referendumului în problema păstrării U.R.S.S. este calificată drept ilegală, iar rezultatele referendumului, în cazul efectuării lui în orice parte a teritoriului R.S.S. Moldova, ca fiind nevalabile” [12]. De asemenea, ulterior, „referendumul din RSS Moldova a fost declarat nul, întrucât la acesta nu participaseră 70% din alegători, deci majoritatea absolută a cetățenilor cu drept de vot” [13].

Șornikov scrie și despre criza „identității moldovenești”, care s-ar fi manifestat la sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut, criză care nu este depășită nici până acum, criză care conferă o actualitate deosebită problemei „pur științifice despre esența identității moldovenești” [10, p.5].

Da, dar „esența identității moldovenești” nu este problemă științifică, ea este una politică. În anul 2010 V.Tișkov și S.Ceșkov afirmă limpede că „din punctul de vedere al etnologiei academice, problema cine sunt moldovenii, o comunitate etnică independentă sau parte a poporului român, nu există”. De asemenea, amintim că ortacii lui Șornikov din Mișcarea „Unitate-Edinstvo”, care au mers la alegerile din 1994 în bloc cu Partidul Socialist, în *Platforma electorală* declarau că vor să păstreze dreptul moldovenilor la „autoglotonimul limba moldovenească (fără să tăgăduim identitatea ei cu cea română) [14]. Și dacă din punctul de vedere al etnologiei academice nu există problema dacă moldovenii sunt o comunitate etnică independentă sau parte componentă a poporului român, iar limba moldovenească este identică cu limba română, atunci reiese limpede că poporul moldovenesc, deosebit de poporul român, și limba moldovenească, deosebită de limba română (faimosul dicționar moldo-român al lui Stati), sunt create artificial, urmărindu-se cu totul alte interese, departe de cele științifice. Ar fi vorba despre un naționalism moldovenesc deșănțat, primitiv, tribal, departe de idealurile acelei conștiințe europene, la care fac referință.

Referindu-se la doctrina românismului, Șornikov scrie că ea a fost condiționată politic: în secolul al XVII-lea Miron Costin și autorii cronicilor transilvănene uneori numeau limba lor natală „limba rumle-nească”, de aceea limba literară creată de „grupul de scriitori și lingviști transilvăneni, S.Micu-Klein, P.Maior, G.Șincai etc. ... a fost numită română” [10, p.7-8]. Evident, aberațiile autorului nu au nimic comun cu procesul evoluției și consolidării limbii literare române [15].

O altă sintagmă care nu este pe placul lui Șornikov este „țările române”. Apreciind activitatea științifică a reputatului istoric român P.P. Panaiteșcu, Șornikov îl acuză că acesta propaga noțiunile antiștiințifice „spațiul românesc” și „țările române” [7, p.10].

În anul 2009 Vasile Stati a publicat, în limba rusă, o nouă „operă”, *Moldovenii*, pe care o prezintă drept investigație istorică și etnopolitică [16]. Stati pornește de la premisa că nu este necesar de a realiza cercetări largi în căutarea patriei ancestrale (прародина) a moldovenilor, nașterea și confirmarea lor a avut loc în arealul estcarpatic. Cu acest termen, *moldoveni*, ei au început să se numească din secolul al XIII-lea, iar din secolul al XIV-lea cu acest termen au început să fie numiți și de către străini [16, p.17]. În susținerea acestor aberații Vasile Stati nu aduce nicio sursă documentară.

O altă premisă de la care pornește Vasile Stati este că Maramureșul, cu toate că nu a intrat în componența provinciei romane Dacia Traiană, „a fost esențial romanizat”, indiferent „pe ce căi și prin ce metode aceasta (romanizarea – I.E.) a fost impusă” [16, p.20]. Aici ar trebui de remarcat că și în studiile specialiștilor din România a fost formulată o asemenea concluzie; mai mult chiar, Maramureșul ar fi intrat în componența Daciei romane și elementele dacice de aici au fost romanizate [17, p.21-24], concluzie pusă la îndoială de Radu Popa [18, p.44]. Conform autorului, „este foarte probabil că după veacul al IV-lea, în epoca migrației popoarelor, restructurările demografice ce s-au produs în Transilvania au afectat și regiunile ei de margine” [18, p.51]. Ulterior, Ioan Aurel Pop explică că „după retragerea aureliană ... romanitatea a iradiat nestânge-nită spre est, nord și vest, comunitățile extinzându-se prin roire în viitoarea Moldovă, în Maramureș, în Crișana și chiar mai departe” [19]. Cât privește rutenii, aceștia au colonizat Maramureșul spre sfârșitul secolului al XIV-lea, dar mai ales în secolele următoare, XV-XVII [18, p.55], iar germanii și maghiarii erau așezați doar în câteva localități [18, p.57].

Cea de a treia premisă de la care pornește Stati este că dacii liberi de la est de Carpați și triburile înrudite lor, carpii și costobocii, strămoșii moldovenilor, nu au fost colonizați de nimeni și nimeni nu i-a înghițit. Dimpotrivă, ei i-au asimilat pe slavii care au migrat în regiunea Nistru-Carpați și au săvârșit atacuri dese asupra provinciei romane Dacia în scopul de a elibera teritoriile dacilor [16, p.36]. Așadar, la est de Carpați ar fi avut loc o simbioză: dacii, carpii, costobocii, pe de o parte, și slavii, pe de altă parte.

Cea de a patra premisă este că populația romanizată de la est de Carpați, sub numele de *volohi*, este amintită în surse istorice scrise foarte timpurii. Stati se referă la unele surse bizantine, care, chipurile, îi amintesc pe *volohi*. Una dintre ele, căreia Stati îi acordă mai multă credibilitate, este *Cronica* istoricului bizantin Nichita Honiat, *Cronică* care, după Stati, îi amintește pe strămoșii moldovenilor, *volohii* [16, p.38]. Dar Stati minte și falsifică, fiindcă autorul bizantin, pentru a desemna populația respectivă, utiliza termenul *vlahi* [20]. Stati citează și actul papal din 1234, unde sunt amintiți *valahii* (*walati*), care, după Victor Spinei, sunt „românii (*Walati*, recte *Valachi*)” [21, p.163], dar trage din aceasta o concluzie falsă: din scrisoarea dată Stati află că „la 1234 *volohii* (*valahii*) în Moldova de sud-vest” erau destul de mulți [16, p.38-39]. Așadar, termenul *valahi* din originalul documentului este substituit cu termenul *volohi*. De ce are nevoie Stati să falsifice atât de brutal lucrurile? Pentru ca să tragă o altă concluzie falsă: în spațiul dintre Carpați și Dunăre romanicii s-au dezvoltat izolat și sunt amintiți în documente cu termenul *valahi* (*vlahi*, *vlasii*), de unde și numele țării, *Valahia*, în timp ce, scrie Stati, romanicii de la est de Carpați au evoluat în alte condiții, aveau legături cu slavii de răsărit și cu populația romanizată din interiorul arcului carpatic, în primul rând cu cea din Maramureș, și sunt cunoscuți în sursele istorice înainte de secolele XIV-XV cu termenul *volohi*, *voloșani*. Aceștia, încă în perioada de până la formarea statului, au început să se numească (și așa îi numeau și alții) *moldoveni* [16, p.39-40].

Iată așa, grosolan, obraznic, Stati falsifică sursele istorice și artificial creează o nouă identitate etnică în spațiul estcarpatic – *moldovenii*, care ar fi existat înainte de formarea statului Țara Moldovei.

Stati face referință și la *Cronica* lui Ottocar de Stiria, în care se afirmă că prin anii 1307-1308 la est de Carpați exista Țara *vlahilor* (*Walachen lant*) în frunte cu *gerzog Walachen*, doar că falsificatorul nu mai scrie că este voievodul *valah*, ci voievodul *voloh* [16, p.39-40]. Așadar, țara de la est de Carpați este desem-

nată cu același termen cu care este desemnată țara de la sud de Carpați – Valahia. Termenul *valah* nu este însă recunoscut de Stati, nici după țară, nici după voievod; în mod miraculos termenul *valah* este transformat în *voloh*. Iată acesta este stilul lui Stati de a scrie istorie, stil care nu are nimic comun cu știința istorică, care atestă limpede diletantismul și angajamentul politic al autorului.

Următoarea premisă de la care pornește Stati este că din secolul al XI-lea triburile migratoare au izolat populația romanică de răsărit și au închis posibilitatea trecerii romanicilor din sudul Dunării la est de Carpați. Între Carpații nordici (Maramureș), unde locuiau *volohii*, și Carpații sudici, unde locuiau *valahii*, era o distanță de câteva sute de kilometri, distanță destul de mare pentru locurile muntoase. La aceasta, continuă falsificatorul Stati, se adăuga și faptul că între *moldovenii* (dar de unde s-au luat moldovenii?) și *valahii*, de-a lungul munților locuiau *sașii* și *secuii*, iar pe câmpie, *ungurii* – de aceea nu trebuie să ne mire faptul că relațiile dintre ei, adică dintre *moldovenii* și *valahii*, erau destul de dificile. Așadar, conchide Stati, rămânea doar o singură cale de romanizare a populației din teritoriile Carpați-Nistru – din Transilvania [16, p.45].

Cu alta cuvinte, ar trebui să vorbim de o romanizare a populației de la est de Carpați de către populația romanizată din Transilvania începând cu secolul al XII-lea. Migrarea mai intensă a populației peste Carpați, scrie Stati, se realiza din Maramureș, migrare realizată prin trecătorile Oituz și Ghimeș-Palanca. Aberațiile continuă: interferența îndelungată a dacilor liberi, carpilor și costobocilor, cu slavii, iar ulterior, din secolul al XII-lea, cu populația romanizată, *volohii* cu rusinii, în spațiul dintre Nistru și Carpați s-au repartizat inegal componentele viitoare comunități etnice. În rezultatul colonizării masive de la apus, populația romanizată (*volohii*), *sașii*, *ungurii*, *secuii*, dar și de la răsărit, rusinii, la est de Carpați apare și se formează o comunitate etnică, *moldovenii*, care locuiau în mai multe sate [16, p.46-52]. Dar falsificatorul a omis ceva și revine cu o altă aberație crasă: săpăturile necropolelor din mai multe localități, inclusiv de la Baia și Suceava din a doua jumătate a secolului al XIII-lea – prima jumătate a secolului al XIV-lea, atestă că majoritatea acestor localități aparțineau *protomoldovenilor* [16, p.55], continuitatea etnică și lingvistică *moldovenească* stabilindu-se încă în secolele XIV-XV [16, p.57], conchide diletantul Stati. Cu alte cuvinte, către mijlocul secolului al XIV-lea *moldovenii* încă nu erau, fiind formați abia *protomoldovenii*. Cam la aceasta s-ar rezuma aberațiile lui Stati.

În anul 2010 la editura Nauka din Moscova sub girul a două Academii de Științe, din Rusia (Moscova) și din Republica Moldova (Chișinău), a două institute de profil: Institutul de Etnologie și Antropologie în numele lui N.N. Mikluho-Maklai și Institutul Patrimoniului Cultural a apărut, în limba rusă, volumul *Moldovenii*, sub redacția lui M.N. Guboglo (Moscova) și V.A. Dergaciov (Chișinău). Foarte interesant este *Cuvântul înainte* semnat de V.A. Tișkov, directorul Institutului de Etnologie și Antropologie și de S.V. Ceșko, colaborator științific la același institut, care subliniază că „autorii (volumului *Moldovenii* – I.E.) nu ascund atitudinea lor negativă față de teza că moldovenii în realitate sunt români. Această idee mai demult se vehicula de către ideologii „românismului”, fiind răspândită și în Moldova sovietică. Însă, o largă popularitate a obținut-o în ajunul și după dezmembrarea URSS”. Concomitent, autorii menționează că „din punctul de vedere al etnologiei academice, problema cine sunt moldovenii, o comunitate etnică independentă sau parte a poporului român, nu există” [22, p.6]. Opțiunea politică a lui S.Ceșko este exprimată în următoarea frază: „Nicio dată nu am ascuns faptul că percep dezintegrarea URSS ca o tragedie și ca rezultat al unor jocuri politice murdare” [23, p.366]. Pe de altă parte, Șornikov, scriind despre criza identității moldovenești de la sfârșitul anilor 80 ai secolului al XX-lea, conferă o importanță deosebită clarificării, cum afirmă el, „chestiunii strict științifice a esenței identității moldovenești” [10, p.5]. În rest, în compartimentele din această lucrare care interesează aici, Capitolul II *De la volohii la moldovenii* și Capitolul III *Limba moldovenească* – sunt inserate, în temei, aberațiile lui Stati [16, p.43-94].

În anul 2014 la Odesa apare o lucrare cu titlul *Moldova necunoscută*, semnată de Eugeniu Pascari. Spre deosebire de V.Stati și de istoriografia sovietică, conștient sau nu, el nu face vreo deosebire între *volohii* și *valahii*: ambele sunt considerate numele anterior al moldovenilor. Moldova (Muldaue) ar fi un nume foarte vechi și a fost dat regiunii dintre Carpați-Nistru de către goți, care au stăpânit aici până în anul 385. Autorul mai scrie că geții și dacii nu au nimic comun cu strămoșii moldovenilor și ai românilor. Mai întâi, prin anii 40 ai secolului al XIII-lea, *volohii* au venit din teritoriile Romei Vechi în Crișana și Maramureș, ulterior, în jurul anului 1270, ei s-au deplasat în Moldova. Conform autorului, *volohii/valahii* din Valahia, Moldova și Transilvania nu sunt amintiți în sursele istorice scrise din secolele XV-XVI cu numele de *români* [24], ignorând mai multe surse istorice care afirmă contrariul. În primul rând, este vorba de informația anonimului toscan din prima jumătate a secolului al XIV-lea, unde printre alți locuitori din Ungaria apar și „*rumeni*”,

apoi de informația cuprinsă în scrisoarea originală în limba română a lui Neacșu din Câmpulung de la 1521, unde apare sintagma *Țeara Rumânească*. De asemenea, autorul a neglijat tipăriturile din Transilvania secolului al XVI-lea, unde apare numele *român* și sintagma *limba românească*, dar și sursele documentare din Suceava de la sfârșitul secolului al XVI-lea, unde apare „birăul cel rumânesc”. Scopul adevărat al investigațiilor sale este dezvăluit de autor în unul dintre interviurile sale din anul 2014, în cadrul căruia afirmă că trebuie de studiat *Istoria Moldovei* (dar cine neagă acest fapt?), care astăzi, în opinia sa, „este exclusă din lista disciplinelor instituțiilor de învățământ”, de aceea cinovnicii de stat de rang superior și politicienii trebuie să conștientizeze că disciplina *Istoria Moldovei* trebuie restabilită în școlile și în instituțiile de învățământ superior din țară [25]. Așadar, autorul se pronunță pentru înlăturarea *Istoriei Românilor* în calitate de disciplină de studiu, dar ar fi bine să cunoască că *Istoria Moldovei* se studiază foarte bine în cadrul disciplinei *Istoria Românilor*.

În anul 2016 E.G. Pascari și A.A. Gherțen au publicat un studiu consacrat toponimului *Moldova*. Autorii prezintă opinia lui V.Grosul, care consideră că moldovenii sunt de origine ilirică și ei, moldovenii, „au venit direct din Serbia”, „mai întâi în Maramureș, mai târziu creând Statul Moldovenesc” și care crede că „mai întâi de toate au apărut moldovenii și doar după aceea denumirile râurilor Moldova și Moldova, precum și provinciile Moldavia din Cehia și Statul Moldovenesc” [26, p.37]. E.G. Pascari și A.A. Gherțen recunosc lipsa de atenție a științei contemporane față de rolul elementului iliric în procesul de etnogeneză a poporului moldovenesc, susțin necesitatea unei cercetări complexe, dar consideră că în problema etimologiei toponimului *Moldova* este prea devreme de a pune punct [27, p.14]. Așadar, autorii se referă la „problema etimologiei toponimului *Moldova*”. Oricum, se vede limpede că pentru ei nu este clar obiectul cercetărilor: ce se caută, etimologia *hidronimului*, a *toponimului* *Moldova* sau a *etnonimului* moldovean? Or, acestea sunt probleme științifice diferite.

În opinia acelorași autori, toponimul *Moldova* este alcătuit din două cuvinte vechi germane: *mulda* și *au/ae*, ce ar semnifica țară de văi fertile/ [земля (край) плодородных долин/край речных (пойменных) долин (лоуцин)] [27, p.28-29]. Referindu-se la răspândirea toponimului *Moldova* în spațiul carpato-nistrean, autorii înaintează trei ipoteze:

1. Conform ipotezei „gotice”, numele *Moldova* a fost dat regiunii dintre Carpați și Nistru sau unei părți semnificative a acestei regiuni încă de goți [28, p.90-91], fie până la colonizarea de către aceștia a Scandinaviei, fie când ei au trecut din Goția în Goțiskanu (teritoriul dintre gurile Vislei și Elbei), iar de acolo în Oium; *Moldova* dintre râurile Siret și *Moldova* era o parte a Daciei nord-Dunărene și a țării Oium (de la Tisa și până la Nipru sau până la Don) [27, p.29].

2. Conform ipotezei „saxone”, în timpul cuceririlor lui Carol cel Mare (742/748 - 814) a avut loc prima colonizare a teutonilor din Saxonia în Transilvania. Anume de la aceștia ar fi putut primi numele de *Moldova*, inițial râul, apoi și Țara *Moldovei* [27, p.30]. Apreciată prin prisma investigațiilor istoricilor români, teoria apare total hazardată, fiindcă istoriografia românească nu i-a găsit pe teutoni în spațiul românesc înainte de începutul secolului al XIII-lea, când au fost aduși de regele Ungariei Andrei al II-lea (1205-1235) în Țara Bârsei, pentru paza hotarelor estice ale Ungariei. Dar aici ei s-au reținut doar câțiva ani, de la începutul secolului al XIII-lea până în toamna anului 1225, când au fost alungați [29]. Prezența teutonilor în spațiul est-carpatic la sfârșitul sec. VIII – începutul sec. IX nu este confirmată de nicio sursă istorică. Există o ipoteză mai veche că așezarea sașilor din Saxonia în Transilvania s-ar fi făcut „fie de către împăratul Carol cel Mare sau/și împăratul romano-german Otto I, fie din inițiativa unor monarhi maghiari, cele mai frecvente nume fiind ale regilor Ștefan I și Géza II” [30, p.308], dar ea nu este confirmată. Investigațiile istorice atestă limpede că acțiunea de colonizare a sașilor în Transilvania a demarat abia din primul deceniu al secolului al XII-lea și că „primele așezări cu locuire germană s-au format între anii 1100 și 1150 în jurul orașului Alba Iulia (Ighiu, Cricău, Bărabanț) și în jurul Orăștiei” [31].

3. Conform ipotezei „boeme”, autorii presupun că după cucerirea provinciilor *Moldova* și *Silezia* de către regele Vratislav în anul 1086, etnosul sau o parte din el, care locuia în *Moldova* boemă, cucerită de regele ceh, a fost nevoit să-și părăsească patria și să plece la est de Carpați, în bazinul râului Siret și al râurilor vecine. Acești coloniști și-au numit noua lor patrie cu vechiul nume, *Moldova* [27, p.30]. Aberația poate fi continuată: desigur, „etnosul sau o parte din el” se numea „moldoveni” și vorbea „limba moldovenească”.

Autorii sunt conștienți de faptul că ipotezele lor necesită o verificare migăloasă. Totuși, un lucru este limpede pentru ei. Toponimele *Mulda*, *Moldaue*, *Moldau*, *Moldaw*, *Molda*, *Moldauia* etc. au rădăcini vechi

germane și au apărut în regiunea dintre Carpați și Nistru cu mult înainte de formarea statului Țara Moldovei. De la „numele văilor râurilor” a primit ulterior numele său țara Moldova și poporul, care a migrat pe aceste teritorii, moldavii sau moldovenii [27, p.30]. Adică, cum ar veni aceasta? Dacă din Moldova boemă au venit moldovenii și au dat noilor locuri denumirea vechii lor patrii, Moldova, cum scriu autorii ceva mai sus, atunci cum s-a întâmplat că țara Moldova și-a primit ulterior numele de la denumirea văilor ?!!! Pentru a întregi total nedumerirea cititorului și a crea o aură științifică „studiului” lor, autorii mai scriu că ei nu exclud că la baza toponimelor investigate ar putea sta rădăcini mult mai vechi, indo-europene [27, p.30]. Examinând „teoriile” respective, am ajuns la concluzia că autorii E.G. Pascari și A.A. Gherțen sunt certați rău și cu istoria, și cu istoriografia, și cu cercetarea istorică, și cu cercetarea lingvistică. Evident, aceasta este rezultatul pregătirii profesionale, unul se intitulează „istoric, publicist”, altul este geograf.

În anul 2016 la Chișinău au fost editate „cu suportul Campaniei naționale «Iubesc Moldova», susținută de Igor Dodon” [26, p.2], trei volume ale *Istoriei Moldovei*, apreciată de președintele țării „lucrare fundamentală academică”, „lucrare academică de istorie moldovenească”, „un sprijin de nădejde” și „forță călăuzitoare” [26, p.4]. Ultima sintagmă amintește de articolul 6 al Constituției URSS din 1977. Iar pe pagina 2 a lucrării este scris: „Exegeza în cauză reprezintă o lucrare academică și este consacrată istoriei medievale a Moldovei” [26, p.2]. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române* ne lămurește că *exegeză*, *exegeze*, semnifică interpretare, comentare, explicare istorică și filologică a unui text literar, religios, juridic, iar *exeget* semnifică învățat care se consacră interpretării cărților sfinte. Interesant, „*exegeții*”- autori ai *Istoriei Moldovei* au consultat *Dicționarul*? Sau poate ei cred că într-adevăr sunt învățuți de o aură sfântă? În ce privește problema discutată aici, nimic nou.

Totuși, o contradicție interesantă trebuie remarcată. Examinând problema moldovenilor, VI.Ia. Grosul menționa că „moldoveanul este unul dintre eroii unei astfel de perle a folclorului moldovenesc precum este «Miorița»”. Subliniind incertitudinea datării acestei balade, autorul înclină să creadă că ea a fost scrisă spre „sfârșitul secolului al XIV-lea”, când Moldova era în relații tensionate cu Ungaria și Transilvania, ultima fiind parte componentă a Ungariei. Este incert și conținutul inițial al *Mioriței*. „Câți cititori s-au întrebat, sublinia VI.Ia. Grosul, de ce moldoveanul din această baladă se confruntă cu ardeleanul sau ungureanul, pe de o parte, și cu vrânceanul, pe de altă parte? În traducere în limba rusă, ardeleanul este tradus în mod greșit ca fiind ungurean. În realitate, **prin ardelean sau ungurean se subînțelegea nu un maghiar, ci un vlah sau un român din Transilvania** (subl. – I.E.)” [26, p.26].

În aceeași lucrare, câteva zeci de pagini mai jos, subiectul *Mioriței* este reluat de V.Stati. Pentru diletantul Stati toate lucrurile sunt clare: balada a apărut „cu mult înainte până la întemeierea Statului Moldovenesc” și constituie dovada „nașterii și conștientizării de către comunitatea est-carpatică a numelui său etnic: moldoveni” [26, p.79].

Divergența dintre cei doi autori se observă și în cazul vrânceanului. Pentru VI.Grosul Vrancea este „partea de sud a Principatului Moldovei”, cu toate că ea a intrat mai târziu în componența Moldovei. El acceptă opinia specialiștilor care cred că „anume Vrancea este locul unde se intersectează Moldova, Valahia și Transilvania și este patria Mioriței și de aceea în unele versiuni ale baladei, în loc de vrâncean, figurează munteanul” [26, p.26].

Cum interpretează lucrurile diletantul Stati? Ca un diletant: „vrânceanul era un străin din altă țară, din Muntenia, un muntean”, „reiese că l-au dușmănit pe baciul moldovan, râvnind averea lui, cel ungurean și cel muntean”, „deci reprezentanții unor neamuri dușmane au omorât baciul moldovan”, „conflictul social are și o conotație de confruntare națională, balada reflectând tendința, adevărată de istorie, a unor străini (în cazul dat: valahi și unguri) de a acapara ocinile moldovenilor, averea lor”, „moldovanul este o victimă a complotului urzit de vrăjmașii străini: un ungurean și un valah (vrâncean)” [26, p.80].

În continuare, ținta atacului lui Stati este un studiu al lui Pavel Parasca din 1995 [32, p.93], în care autorul scria că „păstorul ungurean nu era altceva decât un păstor român din Transilvania, tot așa cum păstorul vrâncean era român din „țara” Vrancei. Așadar, concluziona P.Parasca, omorârea moldovanului a fost pusă la cale nu de ungurean și vrâncean, în calitate de reprezentanță a unor națiuni diferite de moldovean, ci de doi români, unul din Vrancea, altul din Transilvania. Diletantul Stati nu este de acord cu această tratare a lui Parasca, tratare realizată, practic, exact așa de VI.Ia. Grosul în aceeași *Istorie a Moldovei*. Impostorul pretinde la „cercetarea imparțială a substratului etnic”, care, în opinia sa deșănțată, ar demonstra că „ciobanii ungurean și vrâncean erau alții din punct de vedere etnic, politic și teritorial față de cel moldovan”. Să fi citit

atent Stai câteva pagini mai sus ale *Istoriei Moldovei*, ar fi aflat adevărul scris de Vl.Ia. Grosul: „prin ardelean sau ungurean se subînțelegea nu un maghiar, ci un vlah sau un român din Transilvania”. Concluzia diletantului este șocantă: „Astfel, inițial neutră, controversa „noi-ei” acumulează conotații etnice, iar ciocnirea intereselor se transformă în rezistență națională, devine luptă pentru ocina sa, pentru sfera și mijloacele de existență” [26, p.81].

Referitor la termenul *Moldova*, Vl.Ia. Grosul revine la „problema ilirilor” și atenționează că „numai în limba mesapă, care se consideră un dialect al ilirii, este termenul **moldahias**, ceea ce înseamnă moale, blând, dulce”. Și se întreabă: „Nu se numeau oare ilirii romanizați moldoveni încă în acel timp, adică în primele secole ale erei noastre?”. Autorul se referă și la teritoriul unde s-ar fi format vechea limbă a romanicilor de răsărit și de unde au venit strămoșii moldovenilor: acest teritoriu a putut fi numai Macedonia de apus, în vecinătatea Albaniei. Ei trăiau în raioanele situate între locurile de ședere a toscilor și slavilor de sud. Contactele cu ultimii au continuat secole la rând, începând cu secolul al V-lea. Din această regiune ilirii romanizați au mers spre Nord unde au putut lăsa toponimul *Moldova* (actuala Moldova Veche), ulterior o parte a lor a mers spre Vest și s-a așezat în Cehia și Slovacia (vlahii moravi), altă parte au mers spre Est, s-au așezat inițial în Maramureș, apoi au creat Statul Moldovenesc [33; 34, p.11 și urm.]. Așadar, conchide Vl.Grosul, „mai întâi au apărut moldovenii și numai mai târziu numele râului Moldova și Moldova, iar mai departe și Statul Moldovenesc și provincia Moldova în Cehia. Numele inițial al țării a fost Moldova, nu Moldova” [34, p.18-19; 26, p.36-37].

Concluzii

Așadar, esența moldovenismului actual constă în recunoașterea existenței „poporului moldovenesc”, deosebit de poporul român, existența „limbii moldovenești”, diferită de limba română, acordarea limbii ruse a statutului de limbă de stat. Concomitent, ei se declară apărători fideli ai statalității moldovenești, care, însă, trebuie să se orienteze spre Uniunea Euro-Asiatică, nu spre Uniunea Europeană. Acei care nu acceptă toate acestea sunt catalogați „româniști”, „românizatori”, care, chipurile, prezintă eronat procesul istoric de evoluție a Țării Moldovei. Evident, sub nicio condiție nu acceptă disciplina *Istoria Românilor*, permanent solicită înlăturarea ei din planurile de studii și introducerea disciplinei *Istoria Moldovei* în scopul de a educa „patrioții ai Moldovei”, necesari, probabil, pentru realizarea ideii „Moldovei mari”. Sintezele moldoveniste apărute în ultimele două decenii la Chișinău, Moscova și Odesa caută să „demonstreze” „originalitatea moldovenilor” chiar de la formarea lor, în secolele XIII-XIV, poate chiar și mai înainte, în Maramureș (Transilvania), la est de Carpați, sau poate în altă parte. Sursele documentare sunt falsificate, se insistă că termenul *voloh* ar desemna o entitate etnică existentă la est de Carpați, deosebită de comunitatea etnică desemnată cu termenul *valah*, care locuia în spațiul dintre Dunăre și Carpați. Absurditatea acestei idei apare limpede în evidență atunci când sursele documentare desemnează cu termenul *valah* și locuitorii din spațiul estcarpatic.

Referințe:

1. *Istoria Moldovei*. Vol.I. Chișinău, 2016.
2. Axinte Uricarul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei* (2 vol.). București: Minerva, 1993, 1994.
3. *O роли молдавской культуры в становлении культуры Румынии* (<http://www.moldovenii.md/ru/section/119>).
4. *TRAGEM ALARMA: Comuniștii pregătesc politizarea sistemului de învățământ, lichidarea autonomiei universitare și ideologizarea tineretului?* (<http://unimedia.info/stiri/-10936.html>)
5. *SCRISOARE DESCHISĂ, D-lui Marian Lupu, Președinte-interimar al Republicii Moldova, D-lui Vlad Filat, Prim-ministru al Republicii Moldova* (<http://moldovenii.md/news/view/section/542/id/833>).
6. ГРОМ, О. *О «молдавской самобытности» или о том, как не надо писать историю* (<http://dacoromania.net/blog/20130701>).
7. БУТУЧЕЛ, Р. *К вопросу об этногенезе румын. Процесс романизации: историографические подходы* ([http://slavica-petropolitana.spbu.ru/files/2013-2/005--2-2013\(1\).pdf](http://slavica-petropolitana.spbu.ru/files/2013-2/005--2-2013(1).pdf)).
8. СТАТИ, В. *Молдаване. Историческое и этнополитическое исследование*. Кишинев, 2009.
9. БУТУЧЕЛ, Р. Григоре Уреке и Мирон Костин – летописцы XVII в. о молдавской идентичности. В: *Вестник СПб ГУ*. Серия 2, 2014, Выпуск 1 (<http://vestnik.spbu.ru/html14/s02/s02v1/16.pdf>)
10. ШОРНИКОВ, П.М. *Молдавская самобытность*. Тирасполь, Издательство Приднестровского университета, 2007.
11. ШОРНИКОВ, П. *Народ Молдовы высказался в 1991 году за сохранение СССР*. (<https://arjmd.wordpress.com>)
12. Hotărârea Guvernului RSSM Cu privire la hotărârile unor Soviete locale de deputați ai poporului din R.S.S. Moldova în problema referendumului U.R.S.S., nr.526 din 01.03.1991. În: *Monitorul Oficial*, 30.03.1991, nr.1-2, art.13. Data intrării în vigoare: 01.03.1991.

13. 17 martie 1991: Boicotarea primului referendum din U.R.S.S. de către populația R. Moldova
(<https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2013/02/13/17-martie-1991-basarabeni-boicoteaza-primul-referendum-din-u-r-s-s-2/>)
14. Platforma electorală a Partidului Socialist și a Mișcării „Unitate–Edinstvo” (Alegeri parlamentare 1994)
(<http://www.e-democracy.md/files/elections/parliamentary1994/electoral-program-bepsmue-1994-ro.pdf>)
15. BUTUC, P. Despre noțiunile științifice de limbă literară și română literară. În: *Limba Română*, 2009, nr.7-8.
16. СТАТИ, В. Молдаване. Историческое и этнополитическое исследование. Кишинев, 2009.
17. Alexandru Filipașcu de Dolha și de Petrova. *Istoria Maramureșului*. Baia Mare: GUTINUL, 1997. Textul este reprodus după prima ediție a lucrării, apărută în 1940 la tipografia ziarului „UNIVERSUL” (București).
18. ПОРА, R. *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.
19. Ioan Aurel Pop despre daci, romani și romanizare.
20. ХОНИАТ, Н. *История, царствование Мануила Комнина* http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/Xoniat/1_2.htm
21. SPINEL, V. *Episcopia cumaniilor. Coordonate evolutive* (http://www.arheo.ro/wp-content/uploads/2013/06/arheo.ro_images_arheologia-moldovei_am30_AM_30_07_spinei.pdf).
22. Молдаване /Ответственные редакторы М.Н. Губогло, В.А. Дергачев. Москва: Наука, 2010.
23. ЧЕШКО, С.В. *Распад СССР: этнополитический анализ*. 2-е изд. Москва: ИЭА РАН, 2000.
24. ПАСКАРЬ, Е. *Неизвестная Молдавия*. Одесса, 2014.
25. РЯБКОВ, Л. *Римляне никогда не были предками молдаван, interviu cu E.Pascari*.
(<https://www.kp.md/daily/26214/3098217/>).
26. *Istoria Moldovei*. Vol.I. Chișinău, 2016.
27. ПАСКАРЬ, Е.Г., ГЕРЦЕН, А.А. Топоним Молдавия: древнейшие упоминания и новые этимологии. В: *Русин*, 2016, №1 (43).
28. SONOC, A.Gh. O tradiție funerară străveche: înhumarea în vase sau sub fragmente de case. În: *Relații interetnice în spațiul românesc. Populații și grupuri etnice (II î. Hr. – V d.Hr.)* /Coordonatori Ioan Marian Țiplic, Silviu Istrate Purece. Alba Iulia, 2006.
29. PECICAN, O. *Un model pentru ideea de stat sud- și estcarpatic: formațiunea teutonă din Carpați (1211-1225)*
(<http://altera.adatbank.transindex.ro/pdf/28/008.pdf>).
30. TĂȚAR, O. *Sașii ardeleni și identitatea lor. „Celălalt” despre felul de a fi al acestora în secolul al XVI-lea*
(http://www.cclbsebes.ro/docs/Sebus_2_2010/15_O_Tatar.pdf).
31. ȚIPLIC, M.E. *Mărturii arheologice și arhitectonice ale colonizării sașilor în sudul Transilvaniei: Teză de doctorat*. Rezumat. Sibiu, 2007 (<http://doctorate.ulbsibiu.ro/obj/documents/REZ-TIPLIC.pdf>).
32. PARASCA, P. Romanitatea moldovenilor. În: *Destin Românesc*, 1995, nr.1, p.93.
33. ГРОСУЛІ, В. *Проблема этногенеза молдаван* (<http://enews.md/articles/view/4432/>).
34. ГРОСУЛІ, В. *Молдавское движение до и после образования Румынии (1821–1866)*. Кишинёв, 2014.

Date despre autor:

Ion EREMIА, doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ioneremia2007@gmail.com

Prezentat la 18.06.2018